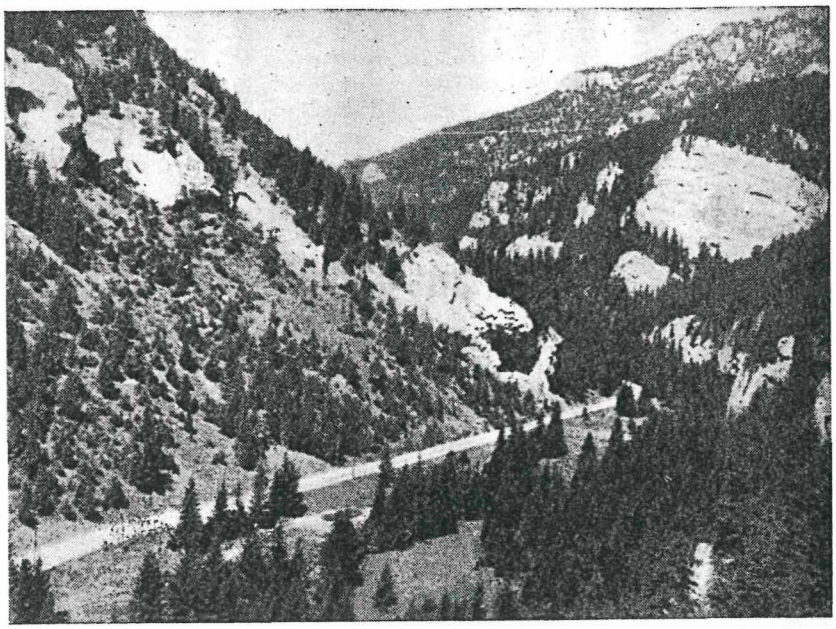
Príroda II, 6a 7, 87-88 a 100-101.
Turč. Sv. Martin. 1947/6

V. LOŽEK a O. LEISKÝ:

Zoologické obrázky z Nízkych Tatier

1. Demänovská dolina — dolný úsek. Foto: O Leiský.

Vápencová oblasť Nízkych Tatier v južnom okolí Liptovského Sv. Mikuláša patrí naozaj k najkrajším krajom Slovenska, ba aj celej Republiky. V tomto prekrásnom kútiku našej vlasti sú sústredené veľkolepé prírodné zjavy v nezvyčajnej miere; sú to veľké podzemné priestory krasových jaskýň, hlboké romantické doliny medzi monumentálnymi horskými štítmi, ktoré utvárajú čudne sprehýbané vrásy mezozoických vápencov a dolomitov. Početné krasové vyvieračky a kaskády striedajú sa s prudkými horskými bystrinami, ktoré pramenia na severných svahoch ďumbierskeho žulového masívu. Jeho rozorvané temné skaly, kotly a morény — dielo kvartérnych ľadovcov — uzavierajú južný obzor ako mohutná kulisa. Táto krajina vábi svojou strhujúcou krásou nielen turistov, ale je rajom i pre prírodovedeckých pracovníkov a najmä pre zoologov, lebo so stránky zoologickej je táto časť Slovenska dosiaľ takmer panenská.

V auguste roku 1946 bola podniknutá zoologická exkurzia do Ilanovskej doliny na severnom úbočí Krakovej hole, ktorá mala za úlohu sosbierať materiál z tejto oblasti pre Zoologické oddelenie Národného múzea v Prahe. Štvorčlenná výprava postavila svoj tábor na lúke nad úžinou „Vráta" v strede najkrajšej horskej prírody a podujala sa s radosťou na svoju úlohu, nie veru ľahkú pre nevyhovujúcu a nedokonalú výstroj. Hlavný záujem sústredila na skupiny Mollusca, Homoptera a Mammalia. Menšiu pozornosť venovala i niektorým iným živočíchom.

Najväčšie a najobsiahlejšie sú malakozoologické materiále, sosbierané pri podrobnom výskume dolín: Svätojánskej, Bielskej, Ilanovskej a Demänovskej a na horských vrcholoch Krakovej hole a Poludnice. Výsledok týchto sberov je veľmi pekný a iba v samej Ilanovskej doline má viacej ako 50 druhov. Ako najbohatšie náleziská mäkkýšov sa ukázaly vápencové a dolomitové svahy a skaliská na ich úpätí. No fauna mäkkýšov lesných je dnes už oveľa chudobnejšia, lebo lesy, bohužiaľ, boly spustošené ešte za maďarského panstva. Preto sa lesné prvky zachovaly v pôvodnej hojnosti iba na určitých miestach — napríklad v úžine „Vráta". Vápencové skalné steny chovajú veľa charakteristických slimákov: je to predovšetkým *Orcula dolium* Bru., ktorá je azda najhojnejším druhom v celej oblasti vôbec, ďalej *Clausilia dubia* Drap.; na holých stenách často vo veľkom množstve druhy kalcikolného rodu *Chondrina*, ako napríklad *Ch. clienta* West. a nový druh blízko príbuzný západnej *Ch. avenacea* Brug.: jeho opis bude publikovaný vo „Věstníku české zoologické společnosti".

Na skalách žije hojne *Pyramidula rupestris* Drap. a na niektorých miestach krásna plochá *Helicigona cingulella* Rsm. Oba druhy sa vyskytujú od najnižších dolín až do výšky 1700 m. Pri päte menších, v tieni sa nachádzajúcich skalísk prichádzajú *Helicigona faustina* Rsm. a ozdobná drobná *H. rossmaessleri* L. Pf., z čeľade Clausiliidae, potom karpatská *Cochlodina parreyssi* Rsm. Na dolomitových štítoch Krakovej hole vo výške takmer 1.600 m vyskytuje sa i xerotermná *Pupilla sterri* Vth, ktorej výskyt v tejto polohe poukazuje na veľký význam expozície v alpinskom pásme. Pravým rajom slimákov sú vlhké tmavé rokliny, kde žije veľa zástupcov

čeľade Clausiliidae: *Cochlodina laminata* Mtg. a *C. orthostoma* Mke, *Iphigena plicatula* Drap., *ventricosa* Drap. a *tumida* Rsm., *Laciniaria biplicata* Mtg. a *L. turgida* Rsm., *Ruthenica filograna* Rsm.; z čeľ. Helicidae *Monacha incarnata* Müll., *vicina* Rsm. a *umbrosa* C. Pf., *Isognomostoma personantum* Lam. a *holesericeum* Stud., *Fruticicola lubomirskii* Ślos.; z čeľadi Zonitidae: *Ozychilus depressum* Sterki, *Retinella pura* Ald., *Vitrea diaphana* Stud. a *V. transsilvanica* Cles. Zaujímavou novinkou sú veľmi hojné populácie druhu *Phenacolimax kochi* And.; jeho rozšírenie v západných Karpatoch je zaiste väčšie ako sa pôvodne predpokladalo. Z boreoalpinských prvkov hodno spomenúť drobnučkú *Vertigo alpestris* Ald., ktorá žije najmä na skalách Krakovej hole, a ďalej *Gonigodiscus ruderatus* Stud., nájdený v starých smrekových kmeňoch vo Svätojánskej a Demänovskej doline. Jedným z najkrajších karpatských slimákov je *Agardhia bielzi* Rsm. z čeľade Pupillidae, ktorá žije iba na jednom mieste v Ilanovskej doline v skaliskách nad úžinou „Vráta". Na dne dolín v okolí bystrín rozkladajú sa porasty deväťsilu *(Petasites)* často vo veľkom rozsahu. Hoci tieto stanovištia každý rok omývajú jarné povodne, predsa na nich trvale hostujú niektoré zaujímavé slimáky, ako napríklad karpatský druh *Fruticicola villosula* Rsm., ktorý má na periostraku nezvyčajne dlhé (viac ako 1 mm) chlpy, čím sa ostro líši od podobného druhu *Fruticicola hispida* L. Na mokrých miestach v Ilanovskej doline je častá *Succinea putris* L., ktorej škrupiny tuná v horách majú nádherne tmavopomarančovú farbu. Čo sa týka slimákov vodných, v tejto krajine ich je veľmi málo ako vôbec v horách. Vo väčšom množstve sa vyskytuje iba *Bythinella austriaca* Frld., ktorá žije vo všetkých vyvieračkách, v Bielskej a Svätojánskej doline. Na mnohých miestach sú škrupiny *Bythinell* krásne zeleno sfarbené. Táto zelená farba pochádza od drobnučkých *Alg*, ktoré rastú na povrchu škrupiny

(Pokračovanie.)

V. LOŽEK a O. LEISKÝ:

Zoologické obrázky z Nízkych Tatier

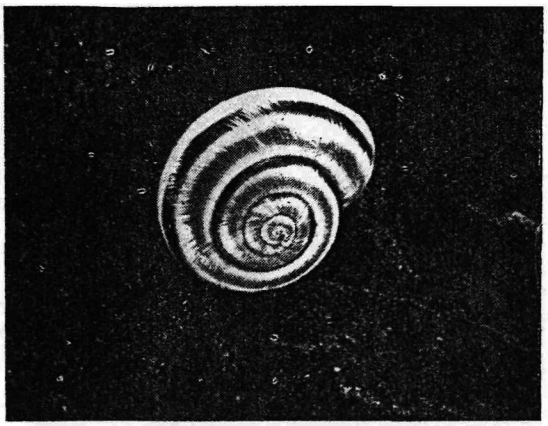
(Dokončenie.)

2. Dolomitové skaly na Krakovej holi. Foto: O. Leiský.

V celkovom zhodnotení je malakozoologická korisť veľmi bohatá so všetkých stránok, bohužiaľ, nebolo ju však možno zhodnotiť dokonale systematicky pre osudný nedostatok porovnávacieho materiálu. So stránky zoogeografickej je význačné vysoké percento typických karpatských elementov: *Agardhia bielzi* Rsm., *Cochlodina parreyssi* Rsm., *Iphigena tumida* Rsm., *Laciniaria turgida* Rsm., *Vitrea transsilvanica* Cless., *Fruticicola villosula* Rsm. a *Fr. lubomirskii* Ślos., *Helicigona faustina* Rsm., *H. rossmaessleri* L. Pf. a *H. cingulella* Rsm. — Z výskumov ekologických najväčší význam má azda zistenie o nezvyčajnom vplyve podkladu na slimákov v alpínskom pásme, kde vápenný podklad (vápenec, dolomit) chová ešte veľa druhov, kým podklad nevápenný (žula, permský kremenec) je prakticky pre slimákov celkom sterilný. Pritom rozhranie je veľmi ostré — takmer na decimeter. Táto vec sa prejavuje aj v složení rastlinstva — napríklad rozšírenie porastov *Seslerie* (Seslerietum calcariae) presne sa kryje s rozšírením vápenných hornín.

Materiál mammaliologický, nasbieraný na tomto zájazde, nie je, bohužiaľ, veľký, no jednako obsahuje tri vzácne, veľmi málo známe druhy. Je to predovšetkým myšivka horská (*Sicista betulina* Pall.), príslušnica čeľade Dipodidae, ktorá je až dosiaľ jediným známym zástupcom tejto čeľade v našom štáte. Chytili sme ju živú na svahoch Krakovej hole, obrátenej k Ďumbieru, vo výške asi 1.600 m na trávnatej holi. Rovnako zaujímavý je objav hraboša zemného (*Microtus agrestis* L.), ktorý sa nachádzal pred dávnymi rokmi i v Čechách na Šumave pri Čiernom jazere; tento exemplár bol dosiaľ jediným dokladom z ČSR, uloženým v Národnom múzeu v Prahe. Tatranský *Microtus agrestis* L. pochádza z hornej časti Ilanovskej doliny, kde bol chytený do pasce. Napokon treba sa zmieniť o plchovi moskovskom (*Dyromis nitedula* Pall.), ktorý je hádam našim najkrajším hlodavcom; bol lapený živý v machovom hniezdočku, ktoré bolo výborne ukryté pod trsom *Saxifraga aizoon* Jacq. na brale neokomskej bridlice nad potokom v strednej časti Ilanovskej doliny.

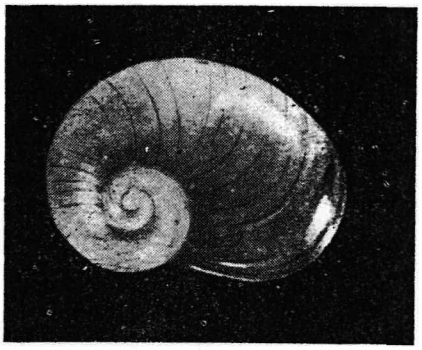

3. Helicigona rossmaessleri L. Pf. z Ilanovskej doliny. Foto: Dr. V. J. Staněk.
4. Agardhia bielzi Rsm. z čeľade Pupillidae (Ilanovská dolina).
Foto: Dr. V. J. Staněk.

Veľká bola i korisť entomologická, predovšetkým zo skupiny Homopter, z ktorých bolo zistených 90 druhov. Tu treba poukázať najmä na druhy, ktoré sú hojné v karpatskej časti Republiky, ale nevyskytujú sa ďalej na západ. Sú to: *Erythroneura silvicola* Oss., *Dicraneura montandoni* Put., *Chlorionidea flava* P. Löw. atď. Pre pašienkové hole je veľmi charakteristický rod *Kelisia,* z ktorého sa na nich sosbieralo veľa druhov. Zaujímavé je, že niektoré Homoptery vyskytujú sa veľmi vysoko na alpínskych holiach, takže na samom vrchole Ďumbiera vo výške 2.045 m žije 5 druhov, napríklad *Psammotettix helvolus* Kbm.

Okrem týchto podrobne študovaných skupín exkurzia našla a pozorovala veľa iných živočíchov, ktorým však nemohla venovať veľkú pozornosť, lebo technická výzbroj bola nedostačujúca. Z motýľov to bol predovšetkým apollo (*Parnassius apollo* L.), hojne sa vyskytujúci v hornej časti Ilanovskej doliny. Pod kôrou hnijúcich pňov často sa našla dažďovka *Eisenia submontana* Vejd., ktorá vydáva pri podráždení lymfu, na vzduchu svetielkujúcu. Zo stavovcov často sme videli jašteričku *Lacerta vivipara,* zo žiab *Bombina pachypus* a *Rana temporaria* a početné vretenice.

5. Phenacolimax kochi Andreae z Ilanovskej doliny.
Foto: Dr. V. J. Staněk.

Celkový výsledok tejto exkurzie bol však veľmi dobrý a ukazuje, ako málo sú známe slovenské Karpaty so stránky zoologickej a koľko práce a možností v nich ešte čaká. Na výprave sa zúčastnili asistenti Zool. oddelenia Národného múzea v Prahe. Vojen Ložek a Juraj Dlabola, z ktorých prvý sbieral a spracúval materiál malokozoologický, druhý sa venoval Homopterám a savcom. Fotografické obrázky vyhotovil Otakár Leiský. Dobre sa uplatnil i štvrtý účastník výpravy, Juraj Podzimek. Sosbieraný dokladový a študijný materiál je k dispozícii v Národnom múzeu v Prahe a eventuálnych záujemcov zo Slovenska a z iných častí Republiky radi tu privítame. Napokon treba ešte zdôrazniť postoj miestneho slovenského obyvateľstva, ktoré sa k členom výpravy chovalo veľmi srdečne a priateľsky a vo všetkom, najmä vo veciach zásobovania, im vychádzalo v ústrety.